POMPIDOLISMEN

Den 5. republik efter de Gaulle

JACQUES BERG

Formelt har *Charles de Gaulles* afgang i foråret ikke betydet nogen ændring i Frankrigs politiske og sociale status. Den 5. republiks leder er fortsat en folkevalgt præsident. Parlamentets to kamre, Nationalforsamlingen og Senatet, og republikkens øvrige institutioner eksisterer med uændrede beføjelser. De politiske partier, fagforbundene og pressionsgrupperne er nogenlunde de samme som før. Befolkningens sociale kategorier, deres politiske tilhørsforhold og deres økonomiske og sociale krav synes ikke anderledes efter præsidentskiftet. Og man kunne tilføje: den menige franskmands tilværelse – i hvert fald i de store byer – kan fortsat beskrives lapidarisk med »métro, boulot, dodo« (på tilnærmet dansk »okse, knokle og boble«).

Reelt er det et andet Frankrig, vi nu har at gøre med. I praksis er magtforholdet mellem de politiske institutioner i republikken forandret i den retning, at det parlamentariske element vejer tungere over for præsidentembedet end i de Gaulles tid. Den halvt præsidentielle, halvt parlamentariske republik, som i de første ti år af 1958–forfatningens bestående af de Gaulle blev gjort til et præsidentstyre med monarkiske træk, er allerede gledet ind i en mere balanceret tilstand i overensstemmelse med forfatningens bogstav. De politiske partier og samfundets repræsentative organisationer har endelig fået øjnene op for, hvor svag og hasarderet deres kontakt med »basis« er og længe har været. For befolkningens vedkommende kan man sige, at det der tidligere var hverdag med en overbygget vision – til beundring eller modsigelse – nu blot er hverdag.

De følgende sider er en redegørelse for den udvikling, der har fundet sted siden den famøse folkeafstemning i april, og et forsøg på at skildre den politiske struktur og de dominerende problemer i det eftergaullistiske Frankrig. Under den 4. republik formuleredes betragtningen »plus ça change, plus ça reste la même chose« (jo mere tingene forandrer sig, jo mere forbliver de uændrede). Hvad angår det sidste halve års udvikling kunne karakteristikken måske hentes i den samme betragtning, men med de to sætningers omvendte rækkefølge, »plus ça reste la même chose, plus ça change«.

FOLKEAFSTEMNINGEN

I *Quimper,* ved afslutningen af sin tre dage lange rejse i Bretagne i februar måned, meddelte de Gaulle den franske befolkning, at reformerne vedrørende en *regionalinddeling* af landet og *Senatets* omdannelse ville blive lagt ud til folkeafstemning. På den store åbne plads i den bretonske havneby talte generalen med sin gamle medrivende kraft om det moderne, decentraliserede Frankrig, der uimodståeligt ville fødes af disse reformer, og da han på bretonernes eget sprog citerede nogle verslinier af en af sine forfædre, eksploderede mængden i begejstring. Her, i dette alt for længe tilsidesatte og efterhinkende Bretagne, kom forudsigelsen af et større lokalt ansvar og mere handlefrihed under den nye regionalordning som manna fra himlen.

Folkeafstemningen blev kort tid efter fastsat til den 27. *april.* Det gaullistiske parlamentsflertal – »frygtens flertal« fra valget i juni 1968 – blev mobiliseret til at overbevise vælgerne om de to reformers betydning. ORTF, radio- og fjernsynsofficinet, rykkede frem på hele propagandafronten. De Gaulle selv »politiserede« og dramatiserede folkeafstemningen ved at knytte sin stilling som republikkens præsident til udfaldet af afstemningen.

Oppositionen fremførte navnlig, at det var urimeligt at forlange to forskellige reformer afgjort ved et enkelt ja eller nej. Mange der kunne gå ind for regionalreformen ønskede ikke at afskaffe Senatet og så i de Gaulles fremgangsmåde et lidt for udspekuleret attentat på det af kamrene, der under hele den 5. republik havde været antigaullismens bastion. Det var i parentes bemærket en ganske besynderlig oplevelse at se den socialdemokratiske og kommunistiske opposition gå så varmt ind for det Senat, hvis forældede repræsentative struktur og hele utidssvarende holdning netop disse politiske kræfter tidligere så voldsomt havde undsagt. Men blandt motiverne til at stemme nej ved folkeafstemningen kunne man også finde den opfattelse, at regionerne i følge den nye ordning i virkeligheden kun fik en betinget økonomisk selvstændighed, at regionalforsamlingernes sammensætning var udemokratisk, og at statsmagten ved at anbringe en regionspræfekt øverst i det regionale hierarki blot lancerede en ny udgave af tidligere tiders provinsguvernører og dermed gjorde decentraliseringen illusorisk. En tilbundsgående regionalisering forudsatte færre end regeringens foreslåede 21 regioner og en reel beslutningsret til regionen, hævdede f. ex. den tidligere landbrugsminister *Edgar Pisani* og *Jean Moulin*-klubben.

Takket været de Gaulles »politisering« af folkeafstemningen blev den saglige debat omkring reformerne på et tidligt tidspunkt i valgkampen forskudt til en underordnet plads. Det var ikke længere reformerne, det drejede sig om, men de Gaulle. Som præsident havde han halvdelen af sin

syvårige embedsperiode tilbage, og det var vanskeligt for mange at forstå, hvorfor han absolut skulle sætte sit mandat på spil i forbindelse med en folkeafstemning om reformer af overvejende administrativ, ja næsten teknokratisk karakter. Forvanskede de Gaulle ikke dermed selve republikkens spilleregler? Den manglende forståelse hos adskillige for generalens taktik fik uden tvivl betydning for resultatet af folkeafstemningen. Desuden kunne man bagefter spørge sig, om præsidenten ikke i virkeligheden havde tilrettelagt et politisk selvmord. Var det fra hans side et middel til at forlade den politiske arena, han der året før, under maj-juni begivenhederne og senere under finans- og valutakrisen i november 1968, så åbenbart havde afsløret et svigtende greb om udviklingen? Den der så de Gaulle trygle vælgerne om et ja få dage før folkeafstemningen og love at gå af, når hans præsidentperiode udløb i 1972 og den der hørte ham forsikre, at uanset resultatet ville landets skæbne ligge trygt i hænderne på den hær af den 5. republiks støtter som under alle omstændigheder var fremtidens ansvarlige, kunne ikke fortænkes i at fortolke de Gaulles metode som en frivillig afsked med republikkens ledelse. Ingen har endnu noget svar på dette spørgsmål – så lidt som nogen den dag i dag med sikkerhed kan sige, om de Gaulle i januar 1946 regnede med at komme tilbage til magten, da han dengang så pludseligt slap tøjlerne. Det kan vist ikke engang nytte at sætte sin lid til fortsættelsen af de Gaulles erindringer (1958–), som den ensomme i Colombey-les-deux-Eglises nu siges at være flittigt optaget af at skrive. Rimeligt er det at antage, at han i begyndelsen af året selv var overbevist om, at reformerne ikke alene var tiltrængt, men også ville blive forstået og accepteret af vælgerne. Op i mod den 27. april, hvor opinionsundersøgelserne afslørede en kraftigere tendens mod end for reformerne – og navnlig mod den måde disse reformer blev præsenteret på – havde de Gaulle selv tvivlen i sit sind. Skulle de ministre, der havde frarådet sammenkædningen af de to spørgsmål, alligevel have ret? Var den tid forbi, hvor truslen om at gå kunne få nølende vælgere til trods alt at stemme ja?

Inden vi forsøger at forklare folkeafstemningens resultat må vi hellere se tallene.

Folkeafstemningen den 27. april 1969 om regionerne og Senat

Nej	11.943.233 eller	53,17 % af de afgivne stemmer
		41,67 % af de stemmeberettigede
Ja	10.515.655 eller	46,82 % af de afgivne stemmer
		36,69 % af de stemmeberettigede

De vælgerundersøgelser, der har været gennemført vedrørende folkeafstemningen, tyder på, at det var en del af de borgerlige vælgere, der svigtede de Gaulle dennegang, og som afgjorde resultatet. Nogenlunde de

samme, som ved præsidentvalget i december 1965 stemte på Jean Lecanuet i første omgang, altså omkring 15 %. Disse centrumsvælgere, der i 1965 i anden omgang af præsidentvalget, hvor kun François Mitterrand og de Gaulle var tilbage, trods alt foretrak at holde fast ved generalen, kunne ved folkeafstemningen ikke gøre deres stemme den 27. april om. Der var kun een omgang.

Der var ikke alene Lecanuet, men tillige de uafhængige republikaneres formand *Valéry Giscard d'Estaing* og Senatsformanden *Alain Poher* til at trække de borgerlige ikke-gaullistiske stemmer over på nej-siden. Giscard, den besværlige kaktus i gaullismens parlamentsflertal, manden med det berømte »ja – men«, nuancerede ganske vist sin stilling, men erklærede dog til sidst, at han ikke ville kunne stemme ja. Langt stærkere lød Alain Pohers nej. Poher var kort tid forinden – næsten uden at vide det og i hvert fald uden at ville det – blevet valgt til at efterfølge Gaston Monnerville som Senatets formand. Han forsøgte at forhandle sig til rette med regeringen og med generalen, men måtte ret hurtigt konstatere, at planen om at gøre Senatet til en rent rådgivende forsamling var udtryk for en urokkelig politisk vilje, og fra det øjeblik kastede han sig med fuld styrke ind i modstanden mod Senatsreformen. Denne runde og tilforladelige borgerlige politiker, hvis karriere hidtil havde udfoldet sig mest på det kommunalpolitiske og det europæiske samarbejdes plan, dukkede for nationens undrende øjne pludselig op som den skikkelse, der mere end nogen anden symboliserede de demokratiske kræfters kamp mod en bestemt form for republikansk autoritarisme. Poher gik til vejrs i dette opgør og befandt sig efter folkeafstemningen i en position, hvor det for mange blev ganske naturligt at forestille sig ham som republikkens næste præsident. Forfatningens regel om, at Senatets formand i tilfælde af præsidentembedets vakance skulle fungere som midlertidig præsident, førte ham i nogle uger ind i Elyséepalæet – og det kunne en overgang se ud som om han også ville kunne blive der.

Umiddelbart efter midnat, natten mellem den 27. og 28. april, drog Charles de Gaulle konsekvensen af nederlaget. I tre korte sætninger meddelte han, at han ophørte med at udøve sine funktioner som præsident. Situationen var på en gang klar og temmelig uvirkelig. Republikkens, statens og nationens inkarnation gennem næsten tredive år – ved magten eller ikke – var trådt tilbage. I en blanding af usikker glæde og forvirret forstemthed vågnede Frankrig den mandag morgen op til det utrolige: »le guide« var forsvundet.

PRÆSIDENTVALGET

Medens Alain Poher som midlertidig præsident i nogle dage kæmpede med tvivlen – skulle han eller skulle han ikke lade sig opstille til præsi-

dentvalget – var der for *Georges Pompidou*, premierminister fra 1962 til juli 1968, ingen usikkerhed. Allerede den 28. april, dagen efter folkeafstemningen, erklærede han sin kandidatur, først i en meddelelse til offentligheden og dernæst i et gruppemøde i det gaullistiske parti UDR. Rækkefølgen var ikke tilfældig. Pompidou ville fra begyndelsen understrege, at hans stræben mod det højeste nationale embede var uafhængig af de politiske partiers – selv det gaullistiskes – overvejelser. Pompidou havde flere måneder i forvejen lagt kortene på bordet. Under et besøg i Rom i begyndelsen af 1969 havde han til nogle franske journalister udtalt, at han når tiden var inde ville være kandidat til præsidentposten. Han havde ved flere andre lejligheder omtalt sin »nationale lod«. Adskillige af de Gaulles nærmeste tilhængere havde taget forargelse af, hvad de kaldte Pompidous upassende iver. Andre så i hans adfærd et udtryk for en vis bitterhed over at være blevet vraget som premierminister efter maj-juni begivenhederne og det efterfølgende parlamentsvalg i 1968 – han der mere end nogen anden havde reddet stumperne og mere til for de Gaulle og gaullismen under forårskrisen. Hvorom alting er, så var Georges Pompidou nu præsidentkandidat. Det stod hurtigt klart for alle gaullister, at han og ingen anden kunne sikre en videreførelse af den gaullistiske republik.

Poher traf sin beslutning om at være kandidat efter at have sonderet det politiske terræn mellem højrefløjen af socialdemokratiet og højrefløjen af centrum. Hans rådgivere forsikrede ham om, at der var tilstrækkelig mange moderate vælgere i Frankrig, der ønskede at komme helt af med gaullismen og samle sig om ham som udtryk for en tilbagevenden til en demokratisk republik.

På *venstrefløjen* brød alt sammen. Efter parlamentsvalget i 1968, hvor vælgerne stemte det største gaullistiske flertal ind, der nogensinde havde eksisteret, og hvor Venstreføderationen (FGDS) fik sit banesår, havde ingen formået at sætte noget nyt i stedet for *François Mitterrands* delvis vellykkede samlingsbestræbelser, hvis udgangspunkt som bekendt var præsidentvalget i 1965. Hele problematikken på venstrefløjen, hvor kærnen fortsat var samarbejdet mellem det ikke-kommunistiske venstres forskellige elementer (socialdemokrater, venstresocialister, radikale, klubber m. fl.) og dette ikke-kommunistiske venstres forhold til det kommunistiske parti, var yderligere blevet forkvaklet af det tjekkoslovakiske spørgsmål; invasionen i Tjekkoslovakiet i august 1968 var nok blevet kritiseret af de franske kommunister, men der herskede alligevel usikkerhed med hensyn til deres egentlige holdning til Dubcek-socialismen og navnlig til deres følgagtighed over for Moskva.

Mitterrand var den 28. april indstillet på at blive venstrefløjens fælleskandidat ligesom i 1965. Det kommunistiske parti var ligeledes parat til at acceptere ham – partiet ville helst undgå at opstille sin egen mand, for

erfaringen syntes at vise, at kommunisterne klarede sig dårligst i de store nationale opgør. Hvem forhindrede da Mitterrands opstilling? Efter alt at dømme var det socialdemokraterne, nærmere bestemt SFIO's generalsekretær *Guy Mollet*.

Mollet havde aldrig hellhjertet støttet Venstreføderationen, han havde aldrig helt kunnet gå med til, at samlingen af det ikke-kommunistiske venstre skulle foregå under ledelse af en mand som Mitterrand. Mollet havde grædt tørre tårer, da Venstreføderationen brast, for ham var hovedsagen, at hans parti forblev suverænt. Under valgkampen op til præsidentvalget fremkom han nu med udtalelser om, at socialdemokraterne fandt Alain Poher, centrumspolitikeren, velegnet som præsident.

Det er endnu uklart, om Mollet dagen efter folkeafstemningen øjnede en chance for selv at blive opstillet. Men det er forholdsvis klart, at han med alle midler ville forhindre Mitterrand i at blive det. På den socialdemokratiske partikongres i *Alfortville* i maj måned besegledes denne bremsepolitik over for Mitterrand: partiet udpegede sin egen kandidat, borgmesteren fra Marseille, *Gaston Defferre*. Historien om Defferres kandidatur er omtrent lige så tragikomisk som SFIO's gennem de sidste ti år. Mollet havde en anden i tankerne, Defferre ville for enhver pris prøve lykken (brødet var jo blevet taget ud af munden på ham i 1964–65, da han med den såkaldte store føderation af socialdemokrater, radikale og folkerepublikanere bag sig stilede mod præsidentvalget i december 1965), og omtrent halvdelen af partiet var nærmest stemt for at forsøge at få en fælleskandidat for det samlede venstre, eventuelt Mitterrand. Ved en afstemning på kongressen i Altfortville, som Mitterrands CIR (Conventions des institutions républicaines) havde afslået at deltage i netop på grund af Mollets rænker, blev det besluttet at udsætte spørgsmålet om en socialdemokratisk kandidat. Men Defferre og hans folk fik overbevist kongressen om, at afstemningen var foregået uregelmæssigt, og ved en ny afstemning blev det vedtaget, at afstemningen vedrørende præsidentkandidaten skulle gøres om! Denne gang blev Defferre »kåret« – hans modkandidat *Alain Savary* trak sig noget kvalm ud af legen. Ud på natten forlod Defferre kongressen med en bemærkning til pressen om, at han nu ensstemmigt var udpeget til socialdemokraternes præsidentkandidat.

Der var nu ikke andet at gøre for kommunisterne end at få deres egen kandidat. Det blev den aldrende *Jacques Duclos*, en partiveteran som i mellemkrigstiden havde været den store leder, Maurice Thorez' nærmeste medarbejder. Duclos' joviale væremåde, hans sikre og snertende replikkunst som parlamentarikere i begge kamre og af alle partier kendte og beundrede og naturligvis hans nære tilknytning til det franske hverdagsfolk gjorde ham til en fortræffelig kandidat – den kendsgerning, at

Præsidentvalget den 1. og 15. juni 1969

	Stemmer	% af afgivne st.	% af st.berett.
Første valgomgang 1. 6.			
G. Pompidou	9.763.428	43,95	33,92
A. Poher	5.202.271	23,42	18,07
J. Duclos	4.781.838	21,52	16,61
Defferre	1.128.049	5,07	3,92
Rocard	814.053	3,66	2,82
Ducatel	284.820	1,28	0,98
Krivine	236.263	1,06	0,82
Anden valgomgang 15. 6.			
G. Pompidou	10.686.498	57,58	37,17
A. Poher	7.870.601	42,41	27,37

han tillige var en af partiets sejgeste stalinister druknede fuldstændig i hans meget dygtige charmekampagne.

Men venstrefløjen kunne ikke nøjes med *to* kandidater, en socialdemokratisk og en kommunistisk. PSU, det forenede socialistiske parti, opstillede *Michel Rocard*, delvis for at protestere mod splittelsen på venstrefløjen i øvrigt. Rocard kunne sætte sin lid til den dynamik, hans unge alder gav ham og til det revolutionært rensende pust, partiet havde modtaget under maj-juni begivenhederne i 1968.

Venstrefløjen kunne heller ikke nøjes med *tre* kandidater. Som repræsentant for alt, hvad »ungdomsoprøret« stod for, meldte *Alain Krivine* sig. Han drømte ikke om at blive valgt, men greb chancen for at få et publikum på ofte op mod 25 millioner seere. Over for dem undsagde han den eksisterende samfundsorden og dets politiske overbygning, hvor præsidentvalget kun var et af flere forførende illusionsnumre. Krivine, der havde orlov fra hæren, hvor han aftjente sin værnepligt, afslørede sig i øvrigt som en fremragende polemiker og debattør. Den eneste gang han kom lidt i knibe var i en radioudsendelse med spørgsmål fra lytterne. Pludselig var Daniel Cohn-Bendit, »Røde Danny«, i telefonen fra Frankfurt, og han bestred Krivines ret til at udtale sig på hele den revolutionære venstrefløjs vegne.

Med fire præsidentkandidater fra venstrefløjen var valget for denne venstrefløjs vedkommende på forhånd afgjort. Mollets aktivitet i dagene umiddelbart efter folkeafstemningen og socialdemokraternes kongres i Alfortville havde på væsentlig måde bidraget til at ribbe venstrefløjen for de sidste laser af prestige blandt vælgerne.

Pompidou, Poher, Defferre, Duclos, Rocard og Krivine – det var allerede

mange kandidater. De fik følgeskab af den sædvanlige fantast i den slags valg, denne gang en entreprenant entreprenør ved navn *Louis Ducatel*, der brugte sine valgudsendelser til at fortælle folk, at ligesom hans virksomhed blev upåklageligt styret af Louis Ducatel, kunne den franske republik blive upåklageligt styret af samme Louis Ducatel.

De største overraskelser ved dette præsidentvalg var Pohers relativt dårlige resultat efter nogle uger, hvor opinionsundersøgelserne til tider gav ham mere end 35 % af stemmerne, og socialdemokraten Defferres meget ringe resultat. Defferre havde ellers allieret sig med *Pierre Mendés France*, der under valgkampen blev præsenteret som Frankrigs kommende regeringsleder, hvis Deferre blev præsident. Makkerparret Defferre–Mendés holdt en saglig tone under valgkampen, med tørre tal – måske lidt for tørre – gjorde de regnskabet op over 10 års gaullistisk økonomisk og social politik. De var de eneste, der fortalte franskmændene, at kassen efter de Gaulle var tom – en kendsgerning som den nuværende regering Chaban-Delmas og præsident Pompidou ikke kan drømme om at nægte. At Pohers stjerne de sidste dage før valgets første omgang faldt så brat hang sikkert noget sammen med hans usikre og lidt for »den-brave-mand-fra-nabokommunen« fremtoning. I virkeligheden var det også hæmmende for hans valgkamp, at han samtidig skulle beklæde embedet som republikkens midlertidige præsident. Hans stilling blev naturligvis ikke lettere af, at han uforsigtigt efter folkeafstemningen udtalte, at han *ikke* ville være kandidat til præsidentposten. En del af hans handlinger som midlertidig præsident blev ellers vidt påskønnet i landets ikke-gaullistiske lejr: han afskedigede den mystiske *Foccart*, en regeringsfunktionær, der under de Gaulles direkte ordrer havde dirigeret de hemmelige politiorganisationers aktiviteter (Ben Barka-affæren m. m.) og som præsident Georges Pompidou har været nødt til at genansætte, han kaldte ORTF's ledelse til sig og indskærpede den, at radio og fjernsyn måtte bestræbe sig på objektivitet i sin nyhedsformidling og sine politiske kommentarer, han løftede sløret for den mildest talt besynderlige retsopfattelse der stadig dominerer inden for det franske politi og retsvæsen osv. osv. Men, som det viste sig på valgdagene, den tendens til at genopvække forne tiders »tredie styrke« i fransk politik, som Poher symboliserede, var langt fra stærk nok til at hamle op med gaullismen i Pompidous skikkelse.

Ved siden af socialdemokraternes katastroferesultat kom kommunisternes valgtal til at stå som en halv triumf. Duclos sikrede partiet 1/5 af de afgivne stemmer, og det svarede til, hvad kommunisterne var vant til at få ved parlamentsvalgene. Ikke alene blev det franske kommunistparti dermed venstrefløjens stærkeste element, men det var i virkeligheden i stand til at afgøre det endelige udfald af præsidentvalget. Hvis kommunisterne havde anbefalet deres vælgere at stemme mod Pompidou – altså

for Poher – i anden omgang, hvor der som bekendt kun er to kandidater tilbage havde den gaullistiske kandidat været mere end i farezonen. Nu fastholdt kommunisterne, at Poher og Pompidou kom ud på eet (Duclos' berømte »blanc bonnet, bonnet blanc«), og at det derfor var de kommunistiske vælgeres pligt i anden omgang den 15. juni at boykotte valget ved at blive hjemme på sofaen (på fransk: at tage på fisketur). Det vil naturligvis forblive en uvished, om Frankrig havde fået en præsident, der hed Poher i stedet for Pompidou, hvis det kommunistiske parti havde svunget sine vælgere over på Pohers navn i anden omgang. Operationen kunne muligvis have haft til følge, at en del centrumsvælgere havde ladet sig skræmme af selskabet med kommunisterne og var gået til Pompidou.

Om Georges Pompidous valgsejr kunne meget siges. Der er allerede skrevet flere bøger om den. Her vil vi indskrænke os til to kommentarer: han blev valgt med kun godt 1/3 af de stemmeberettigedes stemmer – og selv om det demokratiske system forudsætter, at et valg med selv den mindste overvægt (ex. Kennedy 1960, Willy Brandt oktober 1969) er fuldgyldigt som hvis flertallet havde været langt større, er Pompidous stemmetal værd at huske, når ikke alene hans, men »eftergaullismens« fundering i det franske samfund i de kommende år skal stå sin prøve. Desuden – som bemærkning nummer to – blev Pompidou valgt på slagordet »fortsættelse og forandring« (continuité et changement), hvori hele den generalfri gaullismes problematik er indeholdt, og som indtil videre har voldt præsidenten mange kvaler, fordi det vitterligt er svært at afbalancere disse to modstridende fænomener.

Mens generalen trak sig tilbage til Colombey-les-deux-Eglises og i en periode til Irland og i øvrigt opretholdt den fuldstændige tavshed, som han indtil dato ikke har brudt, nåede Pompidou således frem til præsidentposten, hvor han på een gang skulle løfte en arv, han delvis selv havde været med til at udforme og tillige sabotere, og forberede en fremtid, han som premierminister i 6 år allerede faretruende havde kompromitteret på forhånd.

POMPIDOLISMEN

Ovenpå den hektiske politiske aktivitet i flere forårsmåneder med en folkeafstemning og et præsidentvalg – der naturligvis i virkeligheden forhindrede enhver politisk *handling* indadtil og udadtil – trængte den franske befolkning til ro. Georges Pompidou havde under valgkampen fremstillet sig som den, der kunne sikre landet en rolig overgang til de nye tider. Hvad enten det nu skyldtes, at Pompidou virkelig indgød franskmændene

tillid, eller der simpelthen var tale om en udmattelse efter i virkeligheden mere end et års politisk dramatik i Frankrig, så udeblev i hvert fald det »kaos«, som de Gaulle og adskillige gaullister altid havde forudset og benyttet som skræmmebillede i den situation, hvor generalen ikke længere styrede republikken. Indsættelsen af den nye præsident fandt sted på normal vis. Poher vendte tilbage til sin formandsstol i Senatet og afviste, at der skulle findes et politisk fænomen i Frankrig, der kunne kaldes »poherismen«. Pompidou koncentrerede sig med det samme om den nye regering.

Jacques Chaban-Delmas, en oprindelig radikal politiker som modstandskampen havde gjort til gaullist, og som de sidste ti år havde været Nationalforsamlingens formand – foruden at han passede borgmesterhvervet i Bordeaux – blev udpeget af Pompidou til at lede den ny regering. Chaban-Delmas og Pompidou havde kun på enkelte punkter kvaler med ministerlisten. De kunne ret hurtigt blive enige om, at undervisningsministeren, *Edgar Faure*, manden der under de Gaulles sidste præsidentår havde udkastet temmelig avancerede universitetsreformer, måtte ofres for at imødekomme den ortodokse fløj af gaullismen. Faure havde for disse højregaullister repræsenteret selve den moralske opløsning af universitetslivet, og forholdet mellem denne minister og gaullisterne var naturligvis ikke blevet bedre af, at Edgar Faure i en artikel i Le Monde havde betegnet de gaullistiske aktivister i CDR (Comités de la défense de la République) som »fasciserende«. Men Faure faldt ikke alene, fordi hans reformpolitik blev vurderet som politisk farlig af de konservative. Pompidou og Chaban-Delmas ville praktisere den »åbning«, der var lovet i valgkampen, og som nu manifesterede sig i, at tre centrumspolitikere (*Jacques Duhamel, Joseph Fontanet* og *René Pleven*) og en uafhængig republikaner (Valéry Giscard d'Estaing) blev ministre. »Åbningen« var en bitter pille for en stor del af de konservative eller ortodokse gaullister – navnlig Giscard d'Estaings overtagelse af finansministerposten vakte deres vrede, han var jo af dem der havde »væltet de Gaulle« ved folkeafstemningen. Hvis »åbningen«, der altså var en erkendelse af at gaullismen ikke alene repræsenterede det krav om fornyelse, folkeafstemningen havde vist, skulle blive accepteret af gaullismens »hårde kærne«, måtte man ikke samtidig irritere den ved at beholde en Edgar Faure.

Den slags overvejelser foruden forsøget på at få den tidligere konseilspræsident *Antoine Pinay* til at acceptere finansministeriet gjorde, at regeringsdannelsen trak noget ud. Forhandlingerne med Pinay var lige ved at udvikle sig til et pinligt intermezzo for Pompidou, der tydeligvis ønskede at benytte myten om Pinay mere end manden Pinay. Samme Pinay afslog opfordringen og bemærkede, at den franske befolkning ikke var tilstrækkelig moden til at tåle den stramme finanspolitik, som ville blive nødvendig.

Den nye præsident holdt sin første pressekonference i juli. Forsøget på at skabe en ny stil, så sammenligningen med den forsvundne statsmand ikke skulle blive alt for påtrængende, lykkedes ikke alt for godt. Stolerækkerne i Elysécepalæets festsal var stillet på den anden led.

Da franskmændene begyndte at tage af sted på ferie for i næsten to måneder at lægge landets produktivitet så godt som øde, var det politiske drama udspillet. Den massedemonstration af individualisme, franskmændene foretager ved i få uger af året at samle sig til feriens glæder på ganske få »rigtige« steder sydpå, fik tillige med hedesommeren det generelle billede af Frankrig til at tage sig underlig tamt ud efter de begivenhedsrige måneder.

Præcis denne almindelige tamhed har enhver fransk regering til alle tider benyttet sig af til at realisere den mest upopulære del af sin politik. I tilfældet Pompidou/Chaban-Delmas var der måske en større portion af upopulære økonomiske og finanspolitiske foranstaltninger at placere i sommerstemningen end i mange år.

Stort set gives der to forklaringer af franske politikere og økonomer på den krise, Frankrig i efteråret 1969 stikker så dybt i. Hvad vi for nemheds skyld her kalder den gaullistiske forklaring ser i grove træk sådan ud: den økonomiske krise, hvis hovedfaktor er underskud på betalingsbalancen og en deraf følgende undergravning af franc'en, er i alt væsentlig en følge af de omfattende strejker i maj-juni 1968; solide valutareserver, en ikke ubetydelig guldbeholdning, en stabil og anset franc osv. kendetegnede situationen forud for dette tidspunkt, og den økonomiske vækst i Frankrig foregik under en kontrolleret og hensigtsmæssig modernisering af produktionsapparatet, der ville have gjort tilpasningen til de nye og krævende konkurrenceforhold inden for Fællesmarkedet nogenlunde smertefri og harmonisk. Med andre ord: hvad studenterne satte i gang i deres anarkistiske ansvarsløshed, og som arbejderne fulgte op med deres lige så ansvarsløse aktioner på arbejdspladserne, skød bunden ud af en sund økonomi i en velordnet og korrekt fungerende republik, der ved de Gaulles indsats var blevet udstyret med grundmurede politiske institutioner og en ny politisk moral.

Den anden forklaring – den der f. ex. blev givet af Defferre/Mendés France ved præsidentvalget – accepterer ikke billedet af den økonomiske og sociale status i Frankrig før maj-juni 1968, som det tager sig ud for gaullisterne. Begivenhederne i foråret 1968 afslørede netop den utilfredshed i befolkningen, der skyldtes 10 års gaullistisk administration. En tilbundsgående opgørelse over den økonomiske og finansielle politik – den stadig omdiskuterede »bilan« – under de Gaulle vil netop vise, at forsømmelserne med hensyn til at udvikle den franske industri, omlægge og modernisere landbruget og rationalisere hele transport- kommunikations- og distribu-

tionssystemet i Frankrig er forsømmelser, som generelt har præget hele den 5. republik, fordi de Gaulle fra begyndelsen har interesseret sig mere for at give Frankrig et ansigt udadtil end for at give franskmændene tidssvarende livsvilkår og udviklingsmuligheder inden for landets grænser.

Modsætningen mellem de to forklaringer og hele diskussionen om »skyldspørgsmålet« er naturligvis først og fremmest politisk bestemt. Hvad der kan fastslås som en kendsgerning er, at Frankrigs økonomiske situation ved de Gaulles afgang og i den efterfølgende tid har været alt andet end strålende. Eftergaullismen eller *pompidolismen* har da også hovedsagelig formet sig som en kamp mod den økonomiske *déroute*, der truer Frankrig.

Den 8. august kom devalueringen af franc'en med 12,50 %. Den rent teknisk vellykkede nedskrivning blev af regeringen argumenteret som en nødvendig konstatering af franc'ens reelle værdi på det internationale valutamarked. Den harmonerede ikke synderlig godt med Georges Pompidous valgløfter i foråret om franc'ens urørlighed, men til gengæld med den faktiske stilling franc'en havde stået i siden finans- og valutakrisen i november 1968, hvor en spekulationsbølge i forbindelse med rygter om en opskrivning af D-marken forårsagede en stærk kapitalflugt fra Frankrig. De Gaulle havde trodset alle forudsigelser dengang ved simpelthen at nægte at nedskrive franc'en, men siden havde der været en klar uoverensstemmelse mellem de officielle kurser og de reelle omkring franc'en. Ingen bestred da heller det rigtige i devalueringen den 8. august – bortset fra den tidligere gaullistiske minister *Jeanneney* – men oppositionen fremhævede dels, at den burde have fundet sted et år før, dels at den var for beskeden. Præsident Pompidou har i øvrigt på sin seneste pressekonference indrømmet, at han i juli 1968 var tilhænger af at nedskrive franc'en.

Efter devalueringen fulgte som et led i den finanspolitiske stramning en række kreditindskrænkende foranstaltninger, der sigter mod en nedsættelse af forbruget. Regeringens samlede økonomiske politik blev fremlagt af premierminister Chaban-Delmas ved parlamentsåbningen i oktober i form af en »genrejsningsplan« (plan de redressement) for de kommende måneders udvikling. Finansloven for 1970 indgår med sine besparelser i den offentlige sektor og princippet om balance mellem statens indtægter og udgifter i denne økonomiske plan, som har finansminister Giscard d'Estaing som direkte ophavsmand.

Det er umuligt at vide, om planen lykkes. Frankrig lider under ganske enorme forsinkelser på forskellige af sit industrielle apparats områder, f. ex. er telefonsystemet Europas næstdårligste – efter det portugisiske – og såvel på dette specielle område som f. ex. hvad angår motorveje er det ikke en genrejsningsplan over nogle måneder, der kan ændre tingenes tilstand synderligt. Men lad os i stedet for at gennemgå detaillerne indskrænke os til et par bemærkninger. Den første er, at regeringen og på længere sigt

republikken under pompidolismen er politisk afhængig af, om det lykkes eller ikke at få rettet økonomien op – og vel at mærke på en måde, der er socialt acceptabel for arbejderne, bønderne og de små næringsdrivende. Den anden bemærkning er, at det lige så meget som moderniseringen af selve produktionsapparatet og hele det økonomiske system i Frankrig er et spørgsmål om at modernisere en *mentalitet*. En hel del franskmænd har fortsat den opfattelse, at Frankrig »er en have«, dvs. så naturligt velstående, at selv den sletteste økonomiske politik aldrig kan bringe landet i en katastrofal situation. Tankegangen er i sig selv tiltalende, men den fremmer en indstilling til den økonomiske indsats, der på en kedelig måde er illusionsnærende i en tid, hvor Frankrig ikke længere lever bag beskyttende toldgrænser i fredelig, selvforsynende isolation. Til syvende og sidst drejer genrejsningen sig derfor nok så meget om at indgyde den franske befolkning en ny indstilling til industricivilisationens vilkår som den er en finansministeriel operation udsprunget af en øjeblikkelig vanskelig situation.

DE POLITISKE KRÆFTER

Med en præsident valgt for syv år og et flertal i Nationalforsamlingen, der selv uden støtte af borgerlige nabogrupper kan sikre sig sine lovforslag vedtaget, står *gaullismen* stærkere end nogen politisk formation eller noget parti nogensinde har stået i Frankrig. At denne styrke også gælder blandt vælgerne i dag fik man en antydning af ved de seks suppleringsvalg den 19. og 26. oktober, hvor tidligere gaullistiske ministre i regeringen Couve de Murville var opstillet. De fem, deriblandt Edgar Faure og Pierre Messmer, sikrede deres valg som deputeret straks i første valgomgang og med høje stemmetal. Men Couve de Murville, de Gaulles sidste premierminister, måtte bide i græsset over for PSU-socialisten, Michel Rocard.

Tilsyneladende er gaullismen efter de Gaulle da i en uovervindelig position. Men »flertalskendsgerningen«, som endnu for de fleste politiske iagttagere i Frankrig er et nyt og opsigtsvækkende fænomen, er ikke helt problemfri. For det første er denne kendsgerning ikke udelukkende en følge af gaullismens egen triumfmarch, men i en vis forstand det negative udtryk for, at oppositionen til venstre gennem sin selvædende splittelse efterlader et tomrum. For det andet er netop flertallet for gaullisterne et dilemma: jo større et parti eller en bevægelse bliver, jo større er muligheden for, at centrifugale kræfter inden for bevægelsen vokser frem; gaullister er mange slags, nu som altid, men efter de Gaulles afgang har forskellene mellem de eksisterende fløje og grupperinger været mere iøjnefaldende. Venstregaullisterne i »Front du Progrès«, anført af den tidligere justitsminister *René Capitant*, kritiserer meget skarpt Pompidou og ankla-

ger ham for at svigte de Gaulles »sociale linie«, dvs. princippet om medbestemmelse (participation) som det moderne samfunds tredie vej mellem kapitalisme og socialisme. Andre venstregaullister har genskabt UDT (Union démocratique du travail), der med folk som *Louis Vallon* i 1962 lod sig integrere i det gaullistiske parti, dengang UNR (Union pour la nouvelle République), for at markere en vis afstand til pompidolismen, navnlig på socialpolitikkens område. På den modsatte fløj har de »betingelsesløse« gaullister samlet sig i en »amical« eller vennegruppe, der sætter sig for at vogte over arven fra generalen og råbe vagt i gevær, hver gang Pompidou afviger fra det, der efter deres opfattelse er den korrekte gaullisme. De »betingelsesløse« er i regeringen repræsenteret af forsvarsminister *Michel Debré* og i parlamentsgruppen af en mand som *Alexandre Sanguinetti*. Der kan lægges flere andre snit gennem det gaullistiske flertal, som svarer til divergerende opfattelser af den politiske stil og handling.

Men det væsentligste element i dette flertalsdilemma har uden tvivl været spørgsmålet om en flytning af fundamentet for gaullismen, så det i højere grad blev udgjort af politikere i det franske centrum. Pompidou, der udmærket kender gaullismens interne svagheder i den situation, hvor de Gaulle ikke længere dækker dem, vil uden tvivl arbejde på en sådan flytning, der foreløbig har fundet udtryk i »åbningen« mod centrum ved regeringsdannelsen. Han stræber mod at omdanne gaullismen til et stort folkeligt, konservativt parti, der allerede ved næste parlamentsvalg kan tone frem som gaullismens sande, men selvstændige ætling. Denne stræben vil han f. ex. kunne fremme gennem politikere som Edgar Faure og *Edgar Pisani*. Blot er tiden ikke inde til at bekende kulør. De Gaulle skal på større afstand, »moderniseringen« af gaullismen må ikke hæfte nogen antydning af troløshed på Georges Pompidou.

Sammenfattende om gaullismen under pompidolismen må det dog gentages, at vi står over for den stærkeste politiske formation, Frankrig i lange tider har kendt.

Det yderste højre synes ikke i dag at spille nogen rolle. Her har de Gaulles afgang simpelthen betydet, at Algiernostalgikere og andre har mistet genstanden for deres had. På den *yderste venstrefløj* er modløsheden efter de febrile forhåbninger i foråret 1968 temmelig stor. Bitterheden mod de etablerede venstrepartier skyldes disse partiers manglende revolutionære vilje, og kampen mod gaullismen er blevet vanskeligere, blandt andet fordi samme gaullisme er blevet en mere diffus, borgerlig størrelse, Centrum er fløjet i tusinde stykker, og adskillige af dem er havnet i den bredbarmede gaullisme af i dag. Tilbage bliver de traditionelle partier på venstrefløjen, kommunisterne, venstresocialisterne (PSU), socialdemokraterne og de radikale. De politiske klubber, der spillede en rolle

som et intellektuelt gæremiddel for et par år siden, kan næppe tælles med blandt de politiske kræfter nu.

Det kommunistiske parti (PCF) kom helskindet over præsidentvalget. Men det står efter Tjekkoslovakiet i den velkendte isolation i fransk politik, og der synes ikke lige straks at være udsigt til, at partiet kan bryde den. Tilnærmelsen til det ikke-kommunistiske venstre, som fandt sted mens Venstreføderationen eksisterede, er blevet sat nogle skridt tilbage. Partiet slås indenfor sine egne fire vægge nu som altid med sine intellektuelle – direktøren for det marxistiske studiecenter, filosoffen *Roger Garaudy*, og digteren *Louis Aragon*, der er medlem af partiets politbureau, har måttet indkassere tilrettevisninger på grund af deres kritik af den sovjetiske politik i Tjekkoslovakiet.

Venstresocialisterne har i Michel Rocard en intelligent leder, der forstår at definere en samtidig socialisme på en afmystificerende måde, men partiet er fortsat meget lille og i en overskuelig fremtid sikkert uden indflydelse på den politiske udvikling i Frankrig. Han vil som nyvalgt deputeret dog lade en kritik høre, som ellers vanskeligt når frem på et nationalt plan.

Socialdemokraterne har foretaget et hamskifte. Det gamle SFIO (Section française de l'Internationale ouvrière) fra 1905 eksisterer ikke mere. På kongressen i Issy-les-Moulinaux i juli i år tog partiet navneforandring til *Parti Socialiste*. Under ledelse af Alain Savary, der med titel af førstesekretær har afløst Guy Mollet, forsøger socialdemokraterne at slippe løs af en kompromitterende fortid. »Den svenske socialisme« er blevet det store ideal, uden at man altid er sikker på, hvad de franske socialdemokrater egentlig forstår derved. Med 43 Nationalforsamlingsmedlemmer og 840.000 medlemmer er partiet ikke nogen ubetydelig faktor i fransk politik, men indtil videre er det inde i en reflektionsperiode, som vil finde sin første udløsning i februar 1970, hvor det nye partiprogram skal behandles på en kongres.

Det radikale parti, eller radikal-socialisterne, valgte på deres ekstraordinære kongres den 19. oktober i år *Maurice Faure* til ny formand. Den afgående formand, René Billères, der havde tegnet partiets deltagelse i Venstreføderationen, er hermed blevet afløst af en politiker, der står noget længere til højre – for så vidt højre og venstre er begreber af nogen som helst relevans, når det drejer sig om de radikale. Partiets 13 medlemmer af Nationalforsamlingen har associeret sig med den socialdemokratiske gruppe, men ønsker at bevare en selvstændig status som en slags »undergruppe« i forsamlingen, selv om dette strider mod forretningsordenen. Den nye formand lover en fuldstændig fornyelse af det radikale parti og har givet sig selv og partiets nye generalsekretær, Express-redaktøren Jean-Jacques Servan-Schreiber, 100 dage til at bevise det. Ved juletid skulle da

det ældste parti i Frankrig på overbevisende måde kunne godtgøre, at det har en mission på det politiske terræn, der som Maurice Faure udtrykker det ligger mellem »neo-kapitalismen og kollektivismen«.

Til de politiske kræfter hører naturligvis også erhvervslivets organisationer og syndikaterne såvel på arbejder- som arbejdsgiverside. Det vil føre for vidt inden for rammerne af denne artikel at analysere deres målsætning og midler. Men så meget kan siges, at den politiske opposition i dag snarere findes i fagbevægelsen end hos partierne. Da det kommunistiske fagforbund, CGT's formand, *Georges Séguy* i september i år fremsatte en bemærkning om, at regeringen og præsidenten ikke skulle føle sig alt for sikre på at vare tiden ud, fremkaldte han stor bestyrtelse hos gaullisterne. Reaktionen på »den lille sætning« og den efterfølgende debat understregede, hvor fronterne i den politiske kamp går. Arbejderorganisationerne er regeringens egentlige modspiller. Det politiske opgør, som jo netop finder sted inden for hele det økonomiske og sociale område, foregår mellem fagforbundene og den 5. republiks statsmagt. Det er en kendsgerning som også debatten vedrørende Pompidous plan om at uddele 30–40 % af Renaultfabrikkernes kapital i form af arbejderaktier til de 80.000 ansatte har vist. Arbejderne på Renault, der i politisk-økonomisk forstand er Frankrigs B & W, frygter at regeringen derigennem ønsker at ophæve fabrikkernes status som nationaliseret virksomhed, og at den blot vil benytte aktieidéen til at aflede opmærksomheden fra lønkravene. Mere end i Nationalforsamlingen kan man sige, at den franske indenrigspolitik afgøres på de store arbejdspladser som f. ex. Renault. Tilsvarende spiller det meget anspændte forhold mellem regeringen og de selvstændige næringsdrivende, der klager over skattepolitikken og frygter virkningerne af supermarkedernes udbredelse, en større rolle end den politiske debat mellem flertallet og oppositionspartierne. Hvad landbruget angår, har den såkaldte Vedel-rapport (efter kommissionsformanden, juristen Georges Vedel) om en nødvendig og drastisk indskrænkning af det dyrkede areal og dermed af antallet af aktive i landbruget, og reaktionerne på den en betydelig indflydelse på den økonomiske politik, eller politik kort og godt, som regeringen kan og tør føre.

Når det i indledningen til denne artikel derfor hævdes, at parlamentet efter de Gaulles afgang pånyt har fået en vis vægt, må dette forstås sådan, at præsidenten og regeringen følger den parlamentariske procedure med større samvittighedsfuldhed, end det skete tidligere, og at debatterne i Nationalforsamlingen og Senatet – trods det absolutte gaullistiske flertal i det førstnævnte kammer – er blevet mere righoldige. De politiske afgørelsers skæbne formes andetsteds.

– – –

Virkningerne af de Gaulles afgang er endnu uoverskuelige. Magtskiftet

har fundet sted uden dramatik. Gaullismen overlever på den måde, at den søger at give sig selv en ny form. En person skal afløses af en doktrin. Uden begejstring har de franske vælgere foretrukket den 5. republiks fortsættelse fremfor det ukendte – også selv om de mænd, der leder den, har et tungt ansvar for den økonomiske situation, landet befinder sig i. Den sociale uro er konstant. Er vi vidne til en våbenpudsning før slaget, eller vil det franske samfund uden eksplosioner knirke sig ud af sin utidssvarende mundering? I Georges Pompidous sted ville man ikke føle sig alt for sikker på, at overgangen til pompidolismen fortsatte så jævnt glidende.